

NØYTRALITET OG FOLKERETT

Av H. P., Oslo

En liten innledning som kanskje ikke er helt malapropas, vil vi kunne oss til HP's artikkel.

Vi ble ilagt våre 3 1/2 år av sorenskriveren på Lillehammer. Under rettssaken hevdet den dengang unge og forstokkede at internasjonal rett som Norge var forpliktet etter, legaliserte - ja, til og med krevde - de handlinger som tiltalen omhandlet og senere dommen omfattet. Dommeren uttalte da overbærende:

«Nei, hør nå her, Warendorph, vi kan ikke bry oss med folkerett og slikt tull.»

Norsk jus anno 1945 hadde de samme mangler som H.P. fortsatt registrerer alment.

Mange av de uoverensstemmelser som krigen førte i sine spor hadde som årsak en forskjellig oppfatning av hva nøytralitet innebar, hvilke forpliktelser og rettigheter man hadde som nøytral, hvilke forhold som berettiget en krigførende til å foreta en okkupasjon og hvilke rettigheter okkupanten hadde.

Forholdet mellom krigførende, mellom krigførende og nøytrale og mellom krigførende og okkuperte, er beskrevet i Haagkonvensjonen av 1907, og er fortsatt gjeldende. Såvel Norge som Tyskland forpliktet seg til å respektere denne rettsordningsbestemmelser. Ved kunngjøring i *Norsk Lovtidende* for 1910 blev Haagkonvensjonens landkriksreglement norsk lov, forpliktende for regjering, domstoler og befolkning. Den 24. april

1940 kunngjorde de tyske myndigheter denne rettsordning som gjeldende innen de besatte norske områder.

De punkter i denne lovgivning som spesielt interesserer nøytrale, er hvilken beskyttelse de kan regne med under krigsforhold. Og her har de krigførende ikke bare rett, men også plikt til å komme nøytrale til hjelp i tilfelle de blir angrepet. Haagkonvensjonen pålegger imidlertid de nøytrale å opprettholde et så høyt militært beredskap at de kan slå tilbake eventuelle krenkelser av sitt territorium. Dette ansees ikke som en krigersk handling overfor angriper. Man blir altså ikke krigførende fordi om man forsvaret seg. Tvert imot er man forpliktet til det. Det er først når man viser ikke å makte dette forsvar at den

annen krigførende part er berettiget, og også forpliktet, til å komme til *unnsetning*.

Straks slik unnsetning iverksettes, skjer det vesentlige endringer i rettsforholdene. Okkupanten er bundet av de gjeldende lover i det okkuperte land, men har rett til å gi tilleggsanordninger som gjør hans virksomhet som okkupant mulig. Det okkuperte land skal fortsatt administrere den sivile virksomhet i landet og opprettholde ro og orden, i samarbeide med okkupanten. De har imidlertid ikke anledning til å utferdige nye lover så lenge okkupasjonen vedvarer, og ganske spesielt ikke når landets regjering har sete utenfor landets grenser. Den er avskåret fra enhver innblanding i sitt lands indre anliggender.

Befolkningen er beskyttet mot rettsvilkårighet. Privat eiendom, tjenester og religionsutøvelse er beskyttet. På den annen side pålegger folkeretten befolkningen en vidtgående lydighetsplikt overfor okkupanten.

Dette er kjernen i det omfattende regelverk som innbefattes i Haagkonvensjonens landkriksreglement. Mer behøver

(Forts. side 6)

Nøytralitet og . . .

(Forts. fra s. 1)

den enkelte borger ikke å vite. For Norges del var stillingen helt klar. Vi hadde forsømt vårt forsvar i en årrekke før krigen kom, og var som følge av dette ute av stand til å avvise de alliertes krenkelser av vårt territorium - gjennom mineutlegging i våre farvann og bording av tysk handelsfartøy i norsk fjord. Gjennom dette hadde Tyskland rett og plikt til å okkupere Norge, å komme vårt land til unnsetning. Om dette var en kjærkommen mulighet for Tyskland, vedrører forøvrig ikke saken.

Norske militære hadde under denne *lovlige okkupasjon* ikke rett til å motsette seg denne, men straks nedlegge sine våpen og overlate landets forsvar til okkupanten. Landets indre administrasjon måtte ivaretas, enten av de eksisterende administrative organer eller av nye. Hovedsaken var at samfunnet skulle fungere og ro og orden opprettholdes.

Til tross for at Norge motsette seg okkupasjonen med våpenmakt, i samarbeide med okkupantens fiender - som samtidig var dem som opprinnelig hadde krenket landets nøytralitet og var den direkte foranledning til okkupasjonen, så anså Tyskland seg aldri å være i krig med Norge. I den tyske hærledelses rapport etter felttoget i Norge gir de klart uttrykk for dette. Heller ikke de allierte, eller våre naboland, gav på noe tidspunkt uttrykk for at de anså Norge som krigførende. Landet vedblev å være i et okkupasjonsforhold helt til krigens avslutning. Innsats av norske frivillige soldater hos begge de krigførende, var fullt lovlig.

Den alt vesentlige del av den norske befolkning var, og er fortsatt, ukjent med disse folkerettslige bestemmelser. Dette er undskyldelig fordi de aldri blir referert i norske media eller i noen rettsal. Når imidlertid heller ikke landets jurister synes å kjenne dem, er dette utillatelig.

For de hundretusen som ble rammet av rettsoppgjøret etter krigen, for deres pårørende og etterkommere, er folkeretten *det sikre holdpunkt* for at deres oppreden under krigen var rett og riktig, for dem som satt i administrative stillinger - en plikt overfor de internasjonale lover vi hadde forpliktet oss til å følge i 1910.

H. P.

Folk og land 1990 nr. 8

100534